

Rudolf Steiner

Mozog a myslenie

Súbor prednášok sa konal v r. 1922 - 23 v Dornachu vo Švajčiarsku pre robotníkov pracujúcich pri stavbe budovy Goetheana. Tento cyklus nesledoval nijaký zámer, témy jednotlivých prednášok boli viac menej ľubovoľné, podľa spontánnych otázok kladených zhromaždenými robotníkmi na začiatku prednášky. Obsah hodinových prednášok bol teda vždy improvizovaný a jednotlivé prednášky na seba nenadväzovali. Názvy jednotlivých prednášok boli pripojené neskôr zapisovateľom. Ani názov cyklu "O zdraví a chorobe" nevystihuje zámer prednášajúceho, ale skutočnosť, že prevažovali otázky tohto druhu.

Prvá prednáška pre pracovníkov, po požiari prvej drevenej stavby Goetheana, o silvestrovskej noci 1922-23.

Poslucháči pri vstupe prednášajúceho, na znamenie účasti, zo svojich miest povstali.

RS. Je ťažké povedať niečo o bolesti, ktorú cítim. Som presvedčený o vašej vrelej účasti a nie je potrebné aby som o tom veľa hovoril.

Môžeme snád' pri tejto príležitosti upozorniť, že už 23. 1. 1921 tu v tejto sále mohol byť prečítaný z jednej brožúry výrok jedného protivníka, dnes môžeme už povedať nepriateľa, pretože tento 'výrok vtedy znel:

"Duchovných iskier, ktoré ako blesky sršia nad touto drevenou" pascou na myši ", je dosť po ruke. A bude už potrebné veľkej chytrosti, aby zmierlivo pôsobil, aby jedného dňa naozajstné iskry ohňa neurobili koniec dornašskému panstvu!"

Nuž, pozrite! Kde sa tak štve, tam sa nemožno obzvlášť čudovať, že potom skutočne také veci nastanú. Pri tak veľkom nepriateľstve, ktoré tu existuje, je tendencia zbaviť sa takejto veci (akou je Goetheanum) prirodzená. Pochopiteľne tu bola možnosť sa toho zbaviť ľahko. Ale je to predsa tak, že tiež ešte aj dnes vidíme, v akom smere o tejto veci myslia určité kruhy.

Zoberme napríklad do úvahy ono nepriateľstvo, tu treba myslieť len aké nepriateľstvo je v tom, keď po tom, čo sa stalo majú noviny chuť písať: "Nemohol ten jasnovidný Steiner predvídať tento požiar?"

Okrem toho, že je to veľmi slaboduché, ak má kto potrebné také slová vôbec púšťať do sveta, ale o tom nechcem teraz hovoriť, je v tom veľmi zlomyselný stupeň nepriateľstva. Z toho je zrejmé, čo si títo ľudia myslia a ako je ich nepriateľstvo surové. Je to surové! ...

Môžete si však byť istí, že sa od svojej cesty nedám nikdy odradiť, nech sa deje čokoľvek. Pokiaľ žijem budem stáť za svojou vecou a budem ju obhajovať tým istým spôsobom, ako som ju obhajoval až doteraz. Prirodzene dúfam, že v žiadnom smere tu nenastane nijaké prerušenie, takže aj v budúcnosti budeme môcť tu na tomto mieste spoločne pracovať. Prinajmenšom je to mojou snahou, pracovať tak, ako tomu bolo až doteraz. Lebo nech sa stane čokoľvek, mojou predstavou je, že vec sa musí v nejakej forme znovuvybudovať. Ak tomu má byť urobené všetko, samozrejme.

Musíme teda pokračovať tým istým spôsobom ako doteraz. To je skrátka náš vnútorný záväzok.

Chcel by som využiť dnešného času k tomu, aby som vám najprv povedal niekoľko vecí ktoré patria ešte k tomu, o čom sme hovorili v trochu menej bolestivom čase. Snažil som sa vtedy ukázať vám, ako by mala skutočná veda pracovať na tom, aby sa u človeka opäť spoznalo to duchovno-duševné. Domnievam sa, že neviete, aké to vo vedeckých kruhoch vyvolalo vášne. Tieto vedecké kruhy, ktoré si dnes dávajú také meno, hoci sú od vedy veľmi vzdialené, ktoré do vecí nevidia, ale sami seba pokladajú za niečo úplne zvláštne, za niečo jedinečného; tieto kruhy, ak ide o ťaženie proti anthroposofickému hnutiu, sú ochotné spojiť sa k spoločnej veci s čímkoľvek, čo je rovnako nepriateľské ako oni. A pozrite, že toto nepriateľstvo proti anthroposofickému hnutiu vskutku nie je malé. V dňoch, v ktorých sa tu udialo toto nešťastie, mi došla napr. správa o založení akéhosi spolku, pod názvom: "Spoločnosť neanthroposofických znalcov anthroposofie".

Títo ľudia prirodzene nemajú nič spoločného s terajším nešťastím, ale patria k ostatným nepriateľom. Spomínané ustanovenie končí slovami: "Je to boj na život a na smrť. Tá strana zvíťazí, ktorá sa nechá viesť Svätým Duchom! "

Teraz, vážení páni, po idiociach, ktoré tí ľudia vyslovujú, nie je ťažké predpokladať, že bez ohľadu na to, že sa hlásia ku Svätému Duchu, u týchto ľudí žiadneho ducha nie je, že sa títo ľudia uzniesli o boji na život a na smrť, bez ohľadu na Ducha Sv. To možno nepochybne vyrozumieť už zo správy tohto spolku. Zloba, ktorá tu je, sa vyjadruje vo vete: "Je to boj na život a na smrť". A títo ľudia svoj boj už vedú! Počet takýchto protivníkov naozaj nie je malý a tzv. vedecké kruhy dnes vskutku majú na týchto veciach účasť a to veľmi intenzívnym spôsobom.

A to je to, na čo musíme neustále poukazovať, lebo tak mocne tu pôsobí autorita vedy. Ak chce dnes niekto niečo vedieť, musí sa obrátiť na nejakého tzv. vedeckého odborníka. Tak je to už zariadené. Ľudia predsa nevedia, akou cestou sa niekto stáva "odborníkom". Ľudia nevedia, že taký "odborník" môže byť celkom obyčajným hlupákom, ktorý má iba akési vysvedčenie apod. Tieto veci sú predsa tiež niečím, čo už raz musia ľudia poriadne vedieť. A preto je dôležité, aby sme tieto veci ľuďom vysvetlili v ich podstate, aby sme im povedali, ako sa veci vlastne majú. Už tie najzákladnejšie veci, s ktorými sa deti stretávajú v škole, sú im, nie snáď bezprostredne ale nepriamo prezentované najviac takým spôsobom, že nie sú v podstate vzaté ničím viac než prázdnu slamou. Aký div, že prázdna šupka platí ľuďom ako samozrejma vec.

Ak povieme dnes napr.: "Ved' je to nezmysel, že je to mozog kto myslí!" Postaví sa proti nám celý svet! Lebo všade platí ono "vedecké":

"Mozog myslí!, kde nie je mozgu tam nie je myslenie, tam nie je myšlienok".

Povedali sme si v našich prednáškach, že mozog prirodzene má svoj podiel na myslenie a má pre myslenie svoj význam. Ak tvrdí však niekto, kto svojho mozgu v skutočnosti nedokáže využívať, že mozog je akýmsi prístrojom na myslenie, tak je to úplná bezmyšlienkovitosť. Že tomu veria jednoduchí ľudia, ktorí nemôžu prehliadnuť skutočnosť, tomu sa nemožno čudovať, lebo tomu veria preto, že tzv. veda má tak veľkú autoritu. Avšak vedeckému učeniu, že mozog myslí, chýba akákoľvek logika. Preto by som vám dnes chcel o tejto veci podať niekoľko dôkazov.

Bez ďalšieho možno nahliadnuť, že napr. chrobák hrobárik žiadny mozog nemá. V jeho malej hlavičke nájdete všetko možné, len nie mozog. Taký malý chrobák má vo svojej hlave len zvláštne nervové zauzlenie, uzlinky. Hrobárici kladú vajíčka, z ktorých sa liahnu larvy, ktoré sa neskôr menia na chrobáky. Tieto larvy hrobárika potrebujú mäsitú potravu. Bez mäsitej potravy nemôžu žiť. Čo teda robí hrobárik, aby pre svoje larvy zabezpečil mäso? Vyhľadá niekde na poli mŕtvu myš, vtáka apod., odbehne a privedie veľa iných hrobárikov, ktorí potom celé miesto okolo zdochliny obiehajú. A potom začnú hrobárici hrabať. Spočiatku pod zdochlinou, potom aj okolo, tak dlho až zdochlina zapadne do zeme.

Potom prídu samičky a nakladú dovnútra svoje vajíčka. Nato zdochlinu prikryjú opäť zemou, takže na povrchu nie je nič vidieť. Niekedy sa stane, že hrobárici obiehajúci zdochlinu, túto nakoniec úplne opustí, bez toho aby ju podhrabali. To sa stane v prípade, ak je zem príliš tvrdá.

Ak nájde teda zdochlinu jeden hrobárik, odbehne a privedie ďalších 10 - 12 hrobárikov. Nie viac, nie napr 40 - 50. Najpozoruhodnejšie je na veci to, že ich nikdy neprivedie viac než je k práci potrebné. Neprivedie ich ani menej! Privedie ich vždy akurát. Znie to neuveriteľne, nie je to však žiadna rozprávka.

Vy viete, že napr vďaka žabiemu stehienku bola objavená elektrina, (Luigi Galvani 1737-1798, ital. Lekár a anatóm, 1780 objavil galvanizmus na žabom stehienku, ktorého svalstvo sa pohlo pri dotyku s kovovou mrežou na ktorej stehienka sušil)

V čase, kedy na tom bola prírodná veda podstatne lepšie ako dnes, v druhej polovici 18. storočia, robil priateľ botanika Gleditsche pokusy s korytnačkami. Vzal drevený kolík, zarazil ho na záhrade do zeme a zavesil na neho mŕtvu korytnačku k usušeniu na slnku. Tieto pokusy sledovali niečo celkom iné, ale po nejakej dobe sa išiel na korytnačku pozrieť a našiel okolo kolíku usilovne pracujúcich hrobárikov. Vec ho natoľko zaujala, že začal hrobárikov pozorovať. Tí hrabali tak dlho, až podhrabaný kolík spadol a hrobárici dostali korytnačku do zeme. Potom samičky nakládli vajíčka a korytnačku zahrabali. Napodiv si dali tú prácu a zahrabali tiež kolík. Keby tak konal človek, povedali by sme, že zahladil stopy. Hrobárici si počínali rovnako, ako rozumný človek. Osobne som presvedčený, že veľa ľudí by niečo tak chytrého ani nenapadlo.

Z veci je zrejmé, že to, čo nazývame rozumom, chytrosťou, to je aj u nemysliacich hrobárikov.

Teraz vedec namietne: To je predsa nezmysel, to nemusí byť rozum, to je jednoducho "inštinkt" !

Tu musím odpovedať: Nejedná sa predsa o to ako vec nazveme, ale o to, aby sme ju spoznali! Čím sme prispeli k poznaniu veci, ak sme ju nazvali "inštinkt"? Nie je tým, že si pod pojmom "inštinkt" nemusíme nič predstaviť a vec tým zavádzame niekam na slepú koľaj?!

Vedec môže ešte namietnuť: Dobré, napriek tomu je to však nezmysel. To je hrobárikom vrodené, to zdedili, to je v ich fyzickej prirodzenosti. Nemusíme tu hneď myslieť na rozum!

Poviem vám ešte inú historku. Ľudia dnes takmer prisahajú na Darwina. Nech je teda pre nás nezaujatým pozorovateľom.

Aj osa potrebuje pre výživu svojich lariev mäso. Osa však potrebuje menšie zvieratá ako hrobárik, také aké môže potrebovať len niekto kto hrabaním veľa nezmôže aj

keď žije v pospolitosti. Osy preto zháňajú pre svoje larvy muchy apod. Teraz Darwin pozoroval toto:

Osa nájde mŕtvu muchu. Chce s muchou odletieť. Mucha je však pre ňu príliš ťažká. Osa teda odkúsne muche hlavu a zadoček a odletí s hrudou a krídlami. Začne však fúkať protivietor a osa nemôže letieť ďalej, lebo sa vietor opiera do krídiel muchy.

Osa teda zlietne na zem, odkúsne muche krídla a letí ďalej.

Tá osa pochopila, že ju v lete proti vetru brzdia krídla muchy a zariadila sa podľa toho. To jej predsa nemôže byť vrodené! Tu neostáva než vyjsť z toho, čo pozývame rozumom, čo nazývame úvahou. Tu už musíme konštatovať: Tu sa už naozaj jedná o rozum. Tu pôsobí rozum!

Úmyselne som vám vybral pozorovanie Darwina. Nuž, čo o svojom pozorovaní povedal Darwin?

"To všetko, čo sa nám tu u zvierat prejavuje, to sa deje dedičnosťou, prirodzeným výberom apod.

Z toho môžete vidieť, čo bolo v 19. st. prírodnou vedou a ako sa v nej postupovalo. Áno, ľudia sú schopní zatajiť aj to, čo z vlastnej skúsenosti vedia, aby mohli postaviť teóriu, s ktorou sú mnohé ich skúsenosti v rozpore, aby vybudovali pohodlné teórie, ktoré sa nielen nezakladajú na poznaní, ale sypú ľuďom do očí piesok. Darwin bol nepochybne veľký muž. Musíme však vedieť, že dokonca aj takí velikáni akoby podľahli tomuto druhu "choroby", pri ktorej už nebrali vôbec žiadny ohľad na skutočnosť, že úplne stratili zmysel pre realitu, že to s nimi došlo tak ďaleko, že v prospech svojej obľúbenej teórie začali zatajovať skutočnosť.

Nuž, vráťme sa ku hmyzu, u ktorého s úplnou určitosťou vieme, že nemá mozog a teda u neho nemôže byť reč o myslení v tom istom zmysle ako u vyšších zvierat, ak máme mozog za nástroj myslenia. A to je dôvod, prečo musíme tieto veci pozorovať práve u hmyzu.

Hmyz kladie vajíčka, z ktorých sa hneď nevyliadne ten istý hmyz, ale sa z nich vyliadne najskôr húsenica, larva, ktorá sa musí v hmyz ešte len premeniť. U motýľov napr. sa musí larva ešte zakukliť. Existuje hmyz, ktorého larvy žerú mäso, zatiaľ čo v dospelosti sa stane vegetariánom. Tento hmyz má tú zvláštnosť, že má z počiatku vrodené niečo celkom iné ako na konci.

Tento hmyz musí teda vyhľadať zasa iný hmyz, väčšinou nejakú húsenicu a naklásať do neho svoje vajíčka. Sám o sebe tento hmyz nemá nijakú chuť na mäso, vie však, že sa z vajíčok vyliadnu larvy, ktoré mäso potrebujú.

Existujú larvy, ktoré potrebujú len živú potravu, živé mäso! Ich vajíčka sú teda nakladené (spravidla žihadlom) do iného väčšieho ale živého hmyzu. Tzn., že v okamihu, kedy by napadnuté zvieratko zahynulo, boli by zničené aj všetky do neho nakladené vajíčka. Pomyslíte len, ako musia byť z nakladených vajíčok vyliadnuté larvy chytré, že húsenicu, do ktorej boli nakladené, žerú tak, aby ju neusmrtili, aby nezohrali orgány potrebné pre jej život! Nech je tu nakladené ľubovoľné množstvo vajíčok, zožrané je iba to, čo nie je pre život nevyhnutné, a ušetrené je to, čo umožňuje ožieranej húsenici žiť.

Pozrite, to všetko sú veci o ktorých vedci veľmi dobre vedia, ale nehovoria o nich! Tí ľudia to vedia, ale zatajujú to pred vami. Prirodzene, že je im potom nemilé, ak to povie niekto druhý, pretože tým vyjde najavo nielen neschopnosť vedy tieto veci vysvetliť, ale aj jej nepoctivosť priznať sa k tomu.

Z vecí je zrejmé, že u zvierat aj u hmyzu musíme povedať:

Tu určite nie je žiadneho rozumu, pretože tu nie je aparátu pre rozum, lebo tu

chýba mozog. Avšak to, čo tieto zvieratka robia, v tom rozum pôsobí!

Tu musíme povedať: Rozum tu nepochybne je! Zvieratá o tom však nepremýšľajú, pretože na premýšľanie je potrebný mozog. **Zvieratá teda nepremýšľajú, ale robia to, čo je rozumné.**

Zvieratá majú dokonca niečo podobné pamäti. Stáva sa, že sa správajú tak, akoby si na niečo spomenuli. Ony nemajú pamäť, ale majú niečo pamäti podobné.

Tak napr. včely vyletia z úľa. Postavme teraz tento úl trochu stranou. Včely sa vrátia nie do úľa, ale na pôvodné miesto. No dobre "inštinkt" samozrejme, nad tým sa nemusíme diviť. Včely letia v tom smere, z ktorého odleteli. Teraz však začnú hľadať. Lietajú ďalej, všade hľadajú, až svoj úl nájdú. Do úľa však hneď nevlietnu, ale poletujú dlhšiu dobu okolo, akoby preverovali, či je to ich úl, podobne ako hrobárík preveruje, či je zem tvrdá alebo mäkká. Tu všade pôsobí to, čo u človeka pôsobí skrze hlavu. Tu všade pôsobí rozum.

Keď pozorujeme napr. taktiku vojsk vo vojne, tu už získame trochu rešpektu pred rozumom ktorým sa riadi hmyz. V tomto smere nemáme ako ľudia (ako radoví vojaci) žiadny dôvod k tomu, aby sme tvrdili, že len my sami máme rozum!

Pred 4. až 5. storočiami vynášli ľudia papier. Do tej doby používali na písanie pergamen, papyrus apod. Ako sa papier vyrába? Kto navštívil továreň na papier, vie, že tento je najprv tekutý, že je tu potrebné určitých substancií, že sa vyrába umelo, chemicko-mechanickými procesmi. Čo do chemického zloženia, je však osie hniezdo tiež z papiera. Osy teda vyrábajú papier už po celé tisícročia, podstatne skôr než ľudia. Taká je skutočnosť. Človek musel vyvinúť chémiu, musel vyvinúť písmo a až potom objavil papier. Chémiou i písaním sa objavilo mnohé, čo práve neslúži v prospech ľudstva. Z toho negatívneho však nič nepochádza od ôs.

Mohol by som tu prirodzene hovoriť celé dni a hodiny o tom, ako je všade okolo nás rozšírený rozum. Nájdeme ho všade. A u človeka je tomu tak, že rozum ktorý je všade rozšírený, akosi zhromažďuje. A potom ho používa. Tým, že má človek mozog, tým je dané, že môže pre seba použiť to, čo je rozšírené všade vo svete. Vďaka svojmu mozgu môže človek rozum používať pre seba, ten istý rozum, ktorý je všade okolo, vo vnútri aj na veciach.

Je to naozaj nezmysel, ak sa domnievame, že svojím mozgom vytvárame rozum. To je práve tak hlúpe, ako by sme nabrali do džbánu vodu a tvrdili, že voda v tom džbáne vznikla, že z neho akosi vytryskla.

A práve tak moderní učenci poukazujú na mozog a tvrdia, že v ňom vzniká rozum. Rozum je tu už všade okolo, stačí ho len nabrať, ako naberáme vodu zo studne. Ide len o to, vodu zo studne nabrať správne, ide o to správne uvažovať! Tieto skutočnosti sú tak hmatateľné! Učený človek však napriek tomu tvrdí niečo iné, tvrdí niečo, čo je v úplnom rozpore so skutočnosťou! A tvrdenia tohto nezmyslu, to je dnešná "veda". Skutočnosť je taká, že prostredníctvom mozgu musíme rozum len zhromažďovať. Sám od seba však ani ten najlepší mozog žiadny rozum nenaberie. Nemožno predsa len tak bez všetkého postaviť niekam pohár a čakať, že sa sám naplní vodou! Vaša krv, vaše nervy, váš mozog atď., to všetko je len pohár na rozum. Okrem toho tu musí byť niečo, čo rozum do pohára naberie, čo tohto mozgu použije. A to je práve to duchovno-duševné, čo tejto nádoby používa, čo je tu v duchovno-duševnom svete skôr ako je táto nádoba zhotovená, skôr než začne táto nádoba vznikať.

Ak nebudeme pred ľuďmi tajiť skutočnosť, že rozum je tu všade okolo nás, že je v každej veci, že musí byť len pomocou mozgu nahromadený ako voda do pohára, potom nám zostane už len pátrať po onom zberateľovi rozumu, po onom skutočnom

vlastníkovi mozgu . A práve k tomu dospejeme na základe používania jasného rozumu. Dospejeme tým ku skutočnej vede o realite vecí, nie k úzkostlivému podvodu chrániacemu vlastnú ješitnosť a jej špekulácie. Preto je, v porovnaní s tým ostatným, anthroposofická duchovná veda vedou v pravom slova zmysle.

Akí sú dnes ľudia logikovia, o tom som sa mohol presvedčiť predvčera, keď sme konali prírodovedecký kurz.

Svojho času som vám porozprával, ako sme v Stuttgarte vykonávali pokus na tému, aký účel má slezina. Našli sme potvrdené, že slezina má za úlohu regulovať rytmus vyživovania.

Krvný obeh má totiž v človeku určitý rytmus, pulz 72 tepov za minútu je ideálny tep.

Tep však sovisí s prijímaním potravy. Človek príliš nedbá na pravidelnosť vo svojom stravovaní, ba ani nie na skladbu svojej stravy. Tu je niečo užitočné, tu zas neužitočné. Nie je tu teda žiadna pravidelnosť, žiadneho rytmu, odpovedajúcemu rytmu krvi. Ak jeme raz o 1 hod. a inokedy o 2 hod, je to nepravidelnosť, lebo krv sa neriadi podľa nás, nerobí žiadne iné tepy, nemení svoj rytmus. Krv chce mať výživu pravidelne v rovnakom čase. A práve k tomu je tu slezina, ktorá tieto naše nerovnomernosti vyrovnáva. To sme sa snažili experimentálne dokázať, čo sa tiež do určitej miery podarilo. Bude však potrebné ešte ďalších pokusov, a to pokiaľ možno čoskoro. Podarilo sa nám však do určitého stupňa dokázať, že slezina je regulátorom, ktorý pôsobí, že aj keď jeme nepravidelne, potrava ostáva v črevách tak dlho, ako to potrebuje krv. Ak hladujeme, potom slezina nemôže pracovať. Ak hladujeme príliš, potom slezina vezme tuk z nášho vlastného tela a tým získa zaopatrí krv.

Pretože sme boli úplne poctiví, uviedla pani Kolísková vo svojej správe, že som v jednom lekárskom kurze uviedol, že slezina má túto funkciu, a že to bolo potvrdené pokusmi. A na to reagoval jeden mníchovský profesor slovami:

"No to je však jednoduché. Tu z antroposofie dostaneme hotové údaje a máme ich tým už vo vrecku. Tu je najprv hotový údaj a až potom sa o ňom experimentuje. Tu sa overuje predpoklad, to teda nie je "veda bez predpokladu". Ak je tu napred predpoklad, potom to však nie je veda! "

Prečo to hovorí? Pretože títo ľudia vôbec nechcú pracovať podľa nejakej idey. Tí chcú, aby sa im poslalo čo najviac materiálu do ich kabinetu a s tým začnú experimentovať len tak, až z toho niečo vyjde. To potom nazývajú "vedou bez predpokladov". Žo možno aj náhodou prísť na veľkolepé veci? Pravdaže, aj slepé kura občas nájde zrno!

Ako by to len vyzeralo, keby sa vo vedeckých kabinetoch muselo pracovať bez ideí? Dajme tomu, že by niekde pokusne zistili, že so slezinou sa to má práve tak, ako som to tu uviedol. V kabinete by však náhodou vznikol požiar, ktorý by zničil všetky záznamy o pokusoch. Bádatelia by si len pamätali k akým výsledkom dospeli. Tu by dali hlavy dohromady a s poľutovaním by konštatovali, že nemôžu svoje experimenty zopakovať, lebo to by už nebola veda lez predpokladov, pretože výsledok je tu už vo vrecku.

Aký je tu rozdiel medzi tým, že sme raz tento údaj získali duchovnovednou cestou a druhýkrát na základe pokusov?

Funkcia sleziny bola teda objavená na základe duchovného bádania. Overenie tohto objavu experimentálnou cestou, je anatomicky uskutočniteľné. Na základe tohto údajja, je tu teda možnosť previesť riadny, pre každého úplne presvedčivý dôkaz - fyzický dôkaz!

Príslušný profesor by iste niečo také nepovedal, keby išlo o údaje získané na základe zhorených experimentov v laboratóriu. Ak namieta však niečo také len preto, že údaj prichádza od antroposofie, ak teda to, čo odtiaľ prichádza už vopred "kritizuje", potom to neznamená nič iné, než že tento človek nie je poctivý. Že je "veda bez predpokladov" logický nezmysel, to je týmto vedcom rovnako pochopiteľé ako to, čo prichádza od antroposofie. Prirodzene sa potom hnevá na všetko, čo nemôžu pochopiť a preto to kritizujú. To tkvie v celej našej civilizácii. Dnes môže byť človek učencom a mať povest' veľkého vedca, bez toho, aby vedel reálne myslieť!

Naliehavou požiadavkou dneška teda je, aby sme sa naučili poctivosti, ktorá berie ohľad na všetky skutočnosti, nie snád' len na tie, ktoré sú nám pochopiteľné, ktoré vyhovujú nášmu pohodliu, našim špekuláciám, alebo dokonca sledujú egoistické ciele, pestujúc učeníu nevedomosť prevrátenými teóriami.

Mnoho neznášanlivosti proti antroposofii spočíva jednoducho v tom, že je poctivá, a to jej nemá byť dovolené, pretože dáva "zlý príklad".

Pretože všetko, čo tak namáhavo oponuje antroposofii, sa vždy rozpadne ako domček z kariet, keď vezmeme len za rozhodcu logiku, potom sa hnev obráti od anthroposofickej duchovnej vedy na antroposofiu vôbec. Odtiaľ pramenia všetky nepoctivé ohovárania antroposofie. A ten, kto sa raz k nepravde vedome uchýli, ten už v nej pokračuje stále, ten jej začne slúžiť.

Tak tu stojí na jednej strane autorita lži tzv. učencov a na strane druhej zástupy ľudu, ktorý jej verí, ktorý nedokáže prezrieť klamania tých, ktorých poveril. Aby hľadali pravdu za neho. A títo hľadači pravdy si zo svojho povolania urobili pohodlné živobytie, ktoré si úzkostlivo strážia a útočia proti všetkému, čo by ich mohlo ohroziť. A to je práve to, čo antroposofiu najviac poškodzuje, že je o nej zlomyselne rozširovaná nepravda, že je v podvedomí prostého ľudu pestovaná falošná predstava, že je antroposofia niečo diabolského.

Tu teda už nemáme čo robiť s polemikou, so sporom o vec, tu sa nejedná o logický spor, tu stojíme pred niečím, čo je tak diabolsky absurdné, že tomu nemožno čeliť prostriedkami logiky či anthroposofickej duchovnej vedy, že tomu možno čeliť len tým, že budeme, hoci neustále rušení, vo svojej práci sústredene pokračovať! Ak týmto vplyvom musíme prihliadnuť, ak sa nám prihodí niečo tak bolestného ako teraz, slovom, musíme prihliadať k tomu, ako proti nám sústredene štvie nenávisť nevedomosti.

Zdôrazňujem, že ja osobne som absolútne proti tomu, aby aj z našej strany dochádzalo ku štvaniu, hoci prirodzene nemôžem všetkému zabrániť. Keď hovorím tak, ako hovorím dnes k vám, potom skrátka konštatujem reálny stav, z ktorého je možné vyvodiť len tú všeobecnú charakteristiku súčasného vedeckého života, ktorú som vyvodil.

Sám sebe teda musím povedať: Tam kde sa neberie ohľad na skutočnosť, tam však nevládne dobrá vôľa robiť skutočnú vedu! Tam vládne len vôľa, aj keď nie vždy vedome, hádzať ľuďom do očí piesok. K úplne vedomému zatemňovaniu, by museli byť títo ľudia oveľa múdrejší než v skutočnosti sú.

Nabudúce, niekedy neskôr, budeme o tom hovoriť ďalej.

Ak máte teraz nejakú otázku, prial by som si aby ste hovorili úplne zo svojho srdca. V ostatnom sa nechcem nechať pomýliť týmto veľkým nešťastím, ktoré sa tu stalo.

Preto som vám tu nechcel po celú dobu nariekať, ale chcel som vám povedať niečo užitočného.